

## ธรรมชาติและ ศิลปวัฒนธรรมอันขั้



เรื่องง่าย ๆ ได้ยินบ่อยและเกี่ยวกับปัญหาบ้านเมือง ทำให้สังคมเมืองสับสนไม่น้อย ไม่แพ้เรื่องน้ำมัน สำหรับเครื่องยนต์ขึ้นราคาอย่างไม่มีทางยุติได้ จนรู้สึกอ่อนอกอ่อนใจขณะนี้ ก่อนอื่นเรามาทำความเข้าใจกับคำว่า

**“ธรรมชาติ”** สัมผัสด้วยตนเองอยู่กับธรรมชาติ มีผู้ให้ความหมายคำนิยามมากมาย ทั้งนักปราชญ์ราชบัณฑิต ฯลฯ เขียนไว้ สำหรับผมเน้นประทับใจในคำของท่าน ดร. อำนวย คอวนิช อดีตผู้อำนวยการองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ให้คำจำกัดความไว้ว่า **“ธรรมชาติ คือสิ่งที่เกิดขึ้นเอง โดยมนุษย์มิได้เข้าไปเกี่ยวข้อง หรือทำขึ้น”** แต่ท่านก็ยังบอกว่าอาจจะไม่ถูกต้องนัก แต่ยังหาคำอื่นมาอธิบายให้รัดกุมหรือเหมาะสมกว่านี้ไม่ได้ บางท่านอาจจะค้านว่า **การเกิดของมนุษย์นั้น ไม่ใช่ธรรมชาติ เพราะมนุษย์ด้วยกันเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมา แต่วิธีการของการทำให้เกิดมนุษย์นั้นเป็นวิธีการของธรรมชาติ** ส่วนมนุษย์ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ทดลองเพาะขึ้นนั้น เป็นเรื่องนอกเหนือธรรมชาติหรือไม่เป็นไปตามธรรมชาติ

ธรรมชาตินี้ช่างร้ายหรือละครับ สร้างสรรค์  
สิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมา ก็ย่อมมีเหตุผลและประโยชน์  
ทั้งสิ้น ดังตัวอย่างเกี่ยวกับตัวของเราเองให้  
พิจารณา ก่อน ธรรมชาติให้มีเส้นผมขึ้นมา ก็  
เพราะว่าภายในกะโหลกศีรษะของมนุษย์นั้น มี  
ของละเอียดอ่อนและมีความสำคัญยิ่ง คือ  
สมอง ข้ามมนุษย์ยังเดิน ๒ เท้า เอาหัวขึ้นชี้ฟ้า  
เรียกว่า ส่วนหัวของมนุษย์ก็ถูกเผาจากแสง  
อาทิตย์โดยตรงที่เจ้าวัตถุสี่เท้า หรือสมองบรรจุ  
อยู่นั่นเอง เป็นศูนย์กลางที่จะอำนวยความสะดวกของเรา  
ให้ดีหรือไม่ดีไปได้ เป็นที่บันทึกความทรงจำ  
ไว้ทั้งสิ้น จึงต้องมีผมบนหัว เพื่อ

บรรเทาความร้อนแรงของแสง  
อาทิตย์ มิให้มากระทบ ส่วนที่  
ละเอียดอ่อนโดยตรง หรือช่วย  
บรรเทาน้ำฝนไม่ให้เปียก กับ  
ช่วยป้องกันความหนาว  
เย็นให้แก่ส่วนสำคัญส่วน  
นี้ ส่วนคนที่ไม่มีผมหรือ  
ผมบางนั้น ขอยกเว้นไม่น่า  
มากล่าวในที่นี้ เพราะเป็นการ  
ผิดธรรมชาติ ถัดไปก็คือ คิ้ว ซึ่ง

มีหน้าที่คอยกันน้ำฝน ผงคลีต่าง ๆ ที่หล่นมา  
จากที่สูงไม่ให้เข้าตา ซึ่งนับว่าเป็นส่วนที่สำคัญ  
ที่สุดของมนุษย์เหมือนกัน ทำไมคิ้วจึงมีเหนือตาก็  
เพราะว่าของหรือฝุ่นละอองนั้น แม้กระทั่งเหงื่อ  
มักจะตกหรือไหลย้อนมาจากข้างบนลงมาข้าง  
ล่าง หายากที่จะจากข้างล่างจะไหลย้อนขึ้นไป  
ข้างบน ซึ่งเป็นการผิดธรรมชาติอีกเหมือนกัน  
เมื่อดวงตาเป็นสิ่งที่สำคัญมากดังที่ได้กล่าวแล้ว  
ธรรมชาติจึงสร้างขนตาไว้เป็นพิเศษอีกด้วย ถ้ามี  
อะไรมาแผ้วพาน เป็นกระพริบไว้ก่อนเสมอ  
ส่วนที่มนุษย์สาว ๆ เสริมขนตาขึ้นไปอีกนั้น ก็  
เป็นการเกินธรรมชาติ เพราะธรรมชาติไม่  
ต้องการขนตามากถึงขนาดนั้น แต่เป็นการเพิ่ม  
ความงามให้แก่เจ้าของตาต่างหาก ทั้งนี้ก็ถึงจุด  
ธรรมชาติอดล้าหลังสร้างให้มีเส้นลาดลงมาจาก  
ระหว่างคิ้วแล้วมีรูอยู่ข้างล่างเพื่อหลบฝนและฝุ่น  
ละออง ถ้าธรรมชาติเกิดพิเรนไปทำให้รูจมูก  
แห้งขึ้นข้างบน ก็จะเป็นที่รองรับน้ำฝน  
เจ้าของคงจะล้าลึกน้ำ เป็นหวัดอย่าแยะไปตาม ๆ



กัน เท่านั้นยังไม่พอ ในจมูกยังมีขนเพื่อป้องกัน  
ฝุ่นละออง จำพวกขนต่าง ๆ นี้ถ้าคิดดูให้ดีมี  
ประโยชน์ด้วยกันทั้งนั้น ขนตามตัวก็มีประโยชน์  
เพื่อป้องกันความหนาวและป้องกันแมลงมาไต่  
ตอมรบกวน ผึ้งอยู่เมืองหนาวจึงมีขนมากกว่า  
คนไทย ซึ่งมีอากาศร้อน หมา แมว ซึ่งอยู่ในที่  
อากาศหนาว จึงมีขนปุกปุยมากกว่าหมาไทยตาม  
บ้าน ขนจ๊กแร้ ก็มีประโยชน์ในการบรรเทาการ  
เสียดสีของแขนกับลำตัว บางคนอุดรีโปโกนมัน  
ออก เพราะเห็นว่าเป็นบ่อเกิดแห่ง “เต่า” ขนใน  
ที่อื่น ๆ คงไม่ต้องกล่าวถึง เพราะต่างก็มี  
ประโยชน์ทั้งนั้น ใครว่าง ๆ ลองคิดดูก็ได้

แม้แต่สิ่งที่มีชีวิตอื่น ๆ จากสัตว์รูป  
ร่างใหญ่โต สูงยาว โย่ง แมลง สัตว์ปีก  
ตลอดพืช นานาชนิดต่างก็มี  
ประโยชน์เอื้อต่อตัวมันเองและ  
สิ่งที่อยู่ใกล้เคียงทั้งสิ้น

ศิลปะ เป็นคำสัน  
สกฤต ซึ่งพจนานุกรมให้คำ  
นิยามไว้ว่า ฝีมือทางการช่าง  
การแสดงออกให้ปรากฏขึ้น  
ได้อย่างงดงาม น่าพิงชม  
และเกิดอารมณ์สะท้อนใจ ท่านเสฐียร โกเศศ  
นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งรัตนโกสินทร์ ท่านได้  
กล่าวรวมความไว้ว่า

ศิลปะ คือสิ่งที่อยู่ตรงกันข้ามกับธรรมชาติ  
หมายถึง สิ่งทุกอย่างที่คนทำ คนผลิตสร้างขึ้น  
เพราะฉะนั้น ความรู้ของคนเกี่ยวกับสิ่งทั้งสอง  
ข้างต้นนี้ จึงเรียกรวมว่า ศิลปวิทยา

ความรู้เรื่องธรรมชาติ เป็นหน้าที่ของสติ  
ปัญญา การผลิตสร้างสรรค์สิ่งทั้งดงาม ไพเราะ  
เป็นหน้าที่ของศิลปะมนุษย์อาศัยความรู้ความ  
สามารถบังคับพลังงานของธรรมชาติ เพื่อนำเอา  
ไปใช้เป็นประโยชน์แก่ตนและเพื่อนมนุษย์ คน  
เราเกี่ยวข้องและผูกพันกับศิลปะ นับตั้งแต่ตื่น  
และลุกจากที่หลับตื่นนอนยามรุ่งเช้า เกี่ยวพันกับ  
ภารกิจ การงาน สถานที่ จนกระทั่งกลับไปสู่  
สถานที่เคหะสถาน เข้าพักนอนหลับนอนอีกครั้ง  
ก็เกี่ยวข้องกันกับศิลปะทั้งสิ้น รวมความแล้วว่า  
บรรดาปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำรงชีพของคน  
เรา อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย

ยารักษาโรค และอื่น ๆ ตามมาเป็นอันดับต่อ ๆ ไป เพื่อเป็นความสะดวกเข้าใจมากขึ้น มนุษย์จึงแบ่งศิลปะเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. ศิลปศาสตร์ หรือเสรีศิลปะที่เกี่ยวกับการดำรงชีพ

๒. จริยศิลป์ ซึ่งเป็นศิลปะเกี่ยวกับความประพฤติและกิริยามารยาท

๓. วิจิตรศิลป์ เป็นศิลปะเกี่ยวกับความงาม ความไพเราะเพื่อเป็นการจำกัดเวลาและหน้ากระดาษ จึงขอกล่าวเพียง “วิจิตรศิลป์” เท่านั้น เพราะมนุษย์ที่ยกย่องตนเองว่าวิเศษหรือเลิศเลอ กว่าสัตว์สิ่งที่มีชีวิตอื่น ๆ ว่ามีสมอง จึงบัญญัติ



ศัพท์ใหม่ ๆ ขึ้นมาเป็น “สุนทรียภาพ” “รมยศิลป์” “ประณีตศิลป์” ฯลฯ ได้ถือเป็นหลักมี ๕ สาขา คือ

๑. สถาปัตยกรรม เป็นศิลปะเกี่ยวกับการสร้าง อาคาร สถานที่ ปราสาท โบสถ์ วิหาร อนุสาวรีย์ และสถานที่อื่น ๆ อันมีลักษณะงาม พึงตาพึงใจ

๒. ประติมากรรม เป็นศิลปะเกี่ยวกับการปั้น แกะสลัก การหล่อ ให้เป็นเทวรูป พระพุทธรูป คนและสัตว์ ทั้งที่มีตัวตนจริงและจินตนาการขึ้น

๓. จิตรกรรม เป็นศิลปะที่เกี่ยวกับการวาด การเขียน การแต่งสร้างรูปลักษณะ ระบายสี ฟันพิมพ์ ปะ ดิด ให้เป็นภาพขึ้นมา

๔. ดุริยางค์และนาฏกรรม เป็นศิลปะที่เกี่ยวกับการแสดง การดนตรี ขับร้อง ฟ้อนรำ หรือ

ร่ายรำ ที่ให้ความสนุก เพลิดเพลิน ในลีลา ท่าทางและเสียงของมนุษย์

๕. วรรณกรรม คือ ศิลปะที่เกี่ยวกับการประพันธ์ การแต่งหนังสือ ที่มาจากความเป็นอยู่ของมนุษย์ และจากมโนภาพหรือจินตนาการ ให้เป็นวรรณกรรม ที่มีรูปแบบมากมาย

เพื่อไม่ให้ความเข้าใจ สับสนและยุ่งยาก เปลืองความคิดมากเกินไป คำพูดของนักปราชญ์ระดับโลก ว่าไว้เป็นเวลานานนับปีมาแล้ว ท่านพลาโต “สิ่งที่งามและดีคือ ศิลปะ” หมายความว่า สิ่งที่มีมนุษย์ กระทำหรือสร้างสรรค์ขึ้นมาให้ปรากฏว่า มีความประณีต ละเอียดอ่อน งดงาม ให้เพลิดเพลิน เจริญตา เหมาะสมให้มีความสุขสบาย เหมาะสมถูกต้อง ตามความต้องการของมนุษย์ “งามและดี คือ ศิลปะ” พลาโต

ศิลปะกับวัฒนธรรม หรือศิลปวัฒนธรรม เป็นของคู่กันที่เกิดขึ้นพร้อมกับมนุษยชาติ แรกเริ่มเดิมทีก็ไม่มีเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ มนุษย์ต้องการอาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ปกปิดกำบัง ป้องกันไม่พิเศษไปกว่าสัตว์อื่น ๆ แน่ ๆ

ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญเป็นวิวัฒนาการขึ้นแล้ว จึงรู้จักผลิตสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นใช้ เพื่อประโยชน์ในความเป็นอยู่ของตนในขั้นต้น สิ่งทีผลิตสร้างขึ้นมาอย่างหยาบ ๆ ง่าย ๆ ลึกแต่ว่ามีเท่านั้น ยังไม่เรียบร้อยและงดงามแต่อย่างใด จึงจัดได้ว่ามีวัฒนธรรมแล้ว แต่ไม่มีวัฒนธรรมในแง่ศิลปะ การกระทำบ่อย ๆ และซ้ำ ๆ กันจากสมอง มีสติปัญญาเพิ่มขึ้น จึงมีความงามเรียบร้อยกว่าเดิม มีคุณค่า ประโยชน์ จึงเกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้น วัฒนธรรมไทยสมัยก่อนเกิดจากคนที่มีความเป็นอยู่แตกต่างจากสมัยนี้ และสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน สมัยก่อนมีเวลามากพอจะสร้างสรรค์ของประณีตต่าง ๆ ปัจจุบันเราไม่มีเวลาพอจึงต้องกระทำอย่างรีบเร่ง จึงย่อหย่อนความประณีตลงไป แต่ปริมาณหรือจำนวนมาก ง่าย ๆ คุณภาพเหมาะสมสำหรับการใช้สอยเฉพาะกาลเท่านั้น

ในปัจจุบันเราอยู่ในวัฒนธรรมต่างสมัย เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสมัยหนึ่ง ในสภาพแวดล้อมที่ต่างสมัย เราจะถือว่าวัฒนธรรมนั้น

เป็นของดี เป็นของควรที่จะรักษาเอาไว้ในทุก  
กรณีเห็นจะไม่ได้ วัฒนธรรมบางอย่างอาจจะ  
เป็นอุปสรรคต่อชีวิตปัจจุบัน เป็นอุปสรรคต่อการ  
พัฒนาในปัจจุบัน หรือไม่เหมาะสมด้วยประการ  
ต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ ถ้าเราจะถือว่า วัฒนธรรมอัน  
ใดเป็นของไทยแล้วจะต้องดีไปหมด จะต้องรักษา  
ไว้ให้หมด เป็นเรื่องค่อนข้างฝืนธรรมชาติ เราจะ  
รักษาวัฒนธรรม ถ่ายทอดวัฒนธรรมด้วยสติ  
ปัญญาหรือสมองอย่างมีศิลปะ เพราะเหตุเดียวที่  
ว่าของคนไทยนั้นต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้ง เพื่อ  
ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าวัฒนธรรมนั้นมี ๒  
อย่าง คือ

๑. วัฒนธรรมทางวัตถุ

๒. วัฒนธรรมทางจิตใจ

อ่านมาถึงขณะนี้คงสับสนขึ้นมาอีกไม่น้อย มี  
ผู้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์แสดงออก  
มาให้ปรากฏเป็นภาษา ความคิดเห็น ความ  
ประพฤติ ความรู้สึก การกระทำที่เป็นส่วนรวม  
มีศิลปะ และระเบียบประเพณี มีวิวัฒนาการ  
พัฒนาการเพื่อความเจริญก้าวหน้า ความเป็น  
ระเบียบเรียบร้อยแห่งชีวิตและสังคม ได้มีการ  
เรียนรู้ศึกษาต่อเนื่อง ปฏิบัติมาจนเป็นประเพณี  
สืบต่อแก่บรรพบุรุษ เป็นมรดกตกทอดของสังคม  
ซึ่งสังคมยอมรับและรักษาไว้ ทำให้เกิดความ  
ก้าวหน้าทางวัฒนธรรม ได้แก่

๑. คติธรรม วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต  
เรื่องของจิตใจทางด้านศาสนา

๒. เนติธรรม วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวม  
ทั้งระเบียบ จารีตประเพณี

๓. วัตถุธรรม วัฒนธรรมทางวัตถุ การอยู่ดี  
กินดี บ้านเรือน เครื่องนุ่งห่ม

๔. สหธรรม วัฒนธรรมทางสังคม หมายถึง  
คุณธรรมที่ทำให้มนุษย์รวมกันอยู่ได้

ได้กล่าวตั้งแต่บรรทัดต้น ๆ แล้วว่า สภาพ  
สังคม บ้านเมืองสับสนมาก จนดูเหมือนจะมาก  
ที่สุดในประวัติศาสตร์ของเรา นับตั้งแต่ผู้เขียน  
(เรียบเรียง) รู้ภาษามนุษย์มาจะได้ยินคำดำหนิ  
ติเตียนตนเอง สังคม และหวาดระแวงว่า  
อารยธรรม หรือ ความเลวร้ายทางสังคมซีกโลก  
ตะวันตก ระบาดเข้ามาสู่ประเทศของเราไม่ขาด



สาย วนเวียนผ่านไปมาเกิน ๖๐ ปีแล้ว สิ่งที่ดี  
งามก็คงอยู่ สิ่งที่ชั่วร้าย เลวทรามก็เสื่อมสลาย  
ไปตามกาล วนเวียนมาตลอด

ท่านอาจารย์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้  
กล่าวถึงความสับสนนี้ไว้ ๔ ประการ ว่า

ประการแรก เรายอมรับวัฒนธรรมต่าง  
ประเทศเข้ามาโดยเจตนาเพื่อเหตุผลบางอย่าง

ประการที่สอง เราปล่อยให้วัฒนธรรมต่าง  
ประเทศ เข้ามามีอิทธิพลเหนือตัวเรา เหนือ  
วัฒนธรรมของเรา โดยที่ไม่ได้ตั้งใจ ไม่ได้มี  
เจตนาและไม่รู้ตัว

ประการที่สาม วัฒนธรรมของไทยถูกทอด  
ทิ้ง ไม่ได้รับความสนใจมานาน และไม่มีใคร  
ศึกษาให้รู้ถึงต้นเหตุหรือรากเหง้า จนเป็นเหตุให้  
วัฒนธรรมบางอย่างได้สาบสูญไปแล้ว

ประการสุดท้าย คนไทยเราเองไม่ได้สนใจ  
วัฒนธรรมของไทย ด้วยความเห็นดี เห็นงาม  
หรือความขบซึ่งในวัฒนธรรม แต่มองในทัศนะ  
ชาตินิยม คือ ต้องการรักษา ถ่ายทอดและเสริม  
สร้างวัฒนธรรมของไทย เพราะความรู้สึกว่าเป็น  
ของไทยเท่านั้น ลักว่าอะไรเป็นของไทยจะต้อง  
รักษาไว้ จะต้องสืบทอดกันไป โดยที่ไม่ได้  
พิจารณาถึงความเหมาะสมลึกซึ้ง ความประณีต  
งดงามนั้น แต่อย่างใดทั้งสิ้น ในที่สุดก็รักษาเอา  
ไว้ไม่ได้

วันนี้ในขณะที่เขียน (๑๔ มิ.ย. ๕๐) ความ  
วุ่นวายของสังคมกระทบกระเทือนต่อวัฒนธรรม  
มีทำที่ว่าจะหนักหน่วงกว่าครั้งก่อน ๆ ที่มีมาก

ขึ้น เพราะสังคมนี้ แย่ง ยื้อ ยึดกัน เพราะเหตุ

๑. แย่งอาหารการกิน
๒. แย่งถิ่นที่อยู่อาศัย
๓. แย่งพิสมัย เพื่อความพิศวาส
๔. แย่งอำนาจปกครอง

ข้อที่ ๔ นี้ เป็นมาตามธรรมชาติ ตั้งแต่มนุษย์เริ่มถือกำเนิดแล้ว ถือเป็นความเลวร้ายที่สุด ที่เป็นกิเลสที่เราควรระลึกรู้แก้ไข เพื่อความดีความงาม

แต่อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางท้องฟ้าที่มีมืดมิด ก็ยังมีแสงดาวประกายอยู่บ้าง บางทีก็มากกว่านั้น ในปลักโคลนน้ำเน่าเหม็นคล้ำ อาจจะมีบิวยพิชหรือวัชพืช บางอย่างปะปนเป็นประโยชน์อยู่บ้าง หากใช้เป็นและถูกวิธีและเข้าใจในธรรมชาติ

เรามีในสิ่งที่เราไม่มี แต่เราอาจมีในสิ่งที่ดีกว่าเราหรือมากกว่าเรา หากเรารู้จักตัวเอง อันเป็นแนวทางที่จะนำคนอื่นให้ช่วยกัน ส่งเสริมรักษา บังเอิญได้อ่าน สัญลักษณ์ของคนไทยของพระเดชพระคุณของท่าน พระธรรมโกศาจารย์ ท่านได้นิพนธ์เรียบเรียงไว้เป็นที่น่าจับใจ และน่ายึดถือเป็นอย่างยิ่ง จึงขอส่งท้ายข้อเขียนไว้ดังนี้

### สัญลักษณ์ของคนไทย

พระธรรมโกศาจารย์ เรียบเรียงไว้

๑. มีสิ่งใด ให้รู้ได้ ว่าไทยแท้  
คนไทยแท้ เราจะรู้ ดูตรงไหน  
มีสิ่งใด ชี้ให้เห็น ว่าเป็นไทย  
ไหนตรงไหน ใครรู้ดี ชี้ให้ดู

๒. อันคนไทย เรานี้ มีหลายเผ่า  
ภูมิลาเนา เหนือใต้ ย้ายไปอยู่  
เครื่องแต่งกาย หลากหลาก หากจะดู  
จนไม่รู้ ว่าใคร เป็นไทยจริง

๓. เราจะดู รู้ว่าใคร เป็นไทยนั้น  
จะดูกัน เพียงแต่งกาย ของชายหญิง  
รู้ไม่ได้ ว่าคนไหน เป็นไทยจริง  
ด้วยใจสั่ง ส่งให้เห็น ว่าเป็นไทย

๔. อันเครื่องหมาย ให้รู้ได้ ว่าไทยแท้  
ไม่ผันแปร บอกตรง ลิ่นสงสัย  
มีสืออย่าง ทางแสดง ให้แจ้งใจ  
หนึ่งภาษา ปราศรัย ใช้ลำเนียง

๕. ถึงหนังสือ นั้นก็ถือ เป็นภาษา  
ด้วยคุณค่า ขานส่ง ตรงกับเสียง  
ตัวอักษร ส่งความ ตามลำเนียง  
หนังสือ, เสียง เป็นภาษา สื่อหากัน

๖. หนังสือไทย ครบครัน พยัญชนะ  
ทั้งสระ ผสมถ้วน กระบวนผัน  
นิพนธ์กลอน วรรณกรรม คำร่าพัน  
วิจิตรวรรณ ไพเราะ เพราะจับใจ

๗. สองศิลปะ วิจิตร ประดิษฐ์สร้าง  
เจตีย์, ประงค์ อาราม, งามไหน ไหน  
โบสถ์, วิหารการเปรียญ, แลวิไล  
รูปทรงไทย อ่อนช้อย ดูกลอยตา

๘. ยั้งลึงของ เครื่องใช้ มีลายศิลป์  
ผจงจิน - ตนาพิศ คิดเลขา  
ช่างประดิษฐ์ จิตรกรรม ทำราคา  
งามเตือนตา ชวนมอง ให้ต้องใจ

๙. เช่นเครื่องเงิน เครื่องทอง ของที่รัก  
แกะ, สลัก, บั่น, หล่อ, ทอผ้าไหม  
ศิลปะ เรื่องถา ฝีมือไทย  
อยู่ที่ไหน ใครเห็น เป็นต้องตา

๑๐. สามจิตใจ คนไทย นั้นใจดี  
ความอารี มีแก่ใจ ไปทั่วหน้า  
ด้วยน้ำใจ ไฉนตรี มิเมตตา  
อัธยา - คัยเอื้อ คิดเกื้อกูล

๑๑. กรุณา การุณย์ท่าน นั้นดีเหลือ  
จิตเอื้อเพื่อ ปราณี ไม่มีสูญ  
ไม่เลือกชาติ ชัณวงศ์ พงศ์ประยูร  
น้ำใจบุญ ปานน้ำฝน ระคนจันทน์

๑๒. เห็นอดอยาก ไม่พักขอ พอใจช่วย  
หากเขาป่วย ก็ปรานี ขมิขม้น  
ช่วยร้องขอ พ่อคุณ เอาจุญกัน  
ถึงข้ามวัน ก็ยินดี มีแก่ใจ

๑๓. ปฏิคม สมควร ไปถว้นหน้า  
ด้วยวาจา กิริยา อัชฌาสัย  
เขาร้องขอ ให้ช่วย ด้วยการใด  
ควรช่วยได้ ก็พลันช่วย อำนวยการ

๑๔. แม่เครื่องนอน หมอนมุ้ง กันยุงเกาะ  
มีเฉพาะ พลีให้ใช้ ใจสงสาร  
ทนอดข้าว เชิญให้เขา รับประทาน  
เขาลำราญ ตนลำเค็ญ ไม่เป็นไร

๑๕. อันน้ำจิต คิดเอื้อ เพื่อมนุษย์  
ดีที่สุด อย่างนี้ หาที่ไหน  
แต่ทาง่าย ในหมูชน เผ่าคนไทย  
ด้วยนิสัย คนไทย น้ำใจดี

๑๖. สัจจาริต ประเพณี นั้นดีแท้  
ในคราวแก่, เจ็บ, ตาย, กายเป็นผี  
อีกตรุษ, สารท, เทศกาล งานพิธี  
ประเพณี แต่งงาน การวิวาห์

๑๗. การไหว้ครู ไหว้พระ ประเพณี  
ธรรมเนียมมี แรกฝึก แรกศึกษา  
เรียนดนตรี ร้องรำ มีตำรา  
เรียนวิชา ไต่ไต่ ต้องไหว้ครู

๑๘. ประเพณี นี่ศรีของชาติ  
ที่สามารถ ให้ชาติคง ดำรงอยู่  
เป็นของไทย ไม่เหมือนใคร ถ้าได้ดู  
บอกให้รู้ ว่าไทยแท้ มาแต่ไร

๑๙. ไทยอ้าง ทางสัญ - ญักษ์ณนี้  
เป็นของดี ดังกลอน สุนทรไช  
โดยหวังเตือน พวกเรา เผ่าคนไทย  
จงสนใจ เกียรติไทย ไว้จงดี

๒๐. อย่าสนใจ ลึงดาขดิน เขาอื่นนัก  
เพราะล้างลัก - ษณะไทย ให้เสียศรี  
แล้วต่อไป จะกำสรด ไทยหมดดี  
ไม่พอที่ อย่าไปทำ ให้จำตาย

๒๑. ช่วยพิทักษ์ รักษา เป็นทายาท  
สมบัติชาติ สืบไว้ อย่าให้หาย  
ให้ชาติคง อ้างอยู่ อย่ารู้วาย  
เพื่อสืบสาย ศาสนา อยู่ถาวร

๒๒. ในโลกนี้ ไม่มีหอรก จะบอกให้  
ด้อย่างไทย ไม่มีดอก ไซ้หลอกหลอน  
ทั่วพิภพ จบสิ้น แผ่นดินดอน  
อรรชร อย่างไทย ไม่มีเอย ฯ

#### บรรณานุกรม

คึกฤทธิ์ ปราโมทย์. การศึกษากับการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรม. กองวัฒนธรรม  
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๒๐.

ป.มาลากุล, หม่อมราชวงศ์เทวธิดา. วัดสุทัศน์. สำนักวัฒนธรรมทางศิลปกรรม.

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ. ๒๕๐๐.

เสฐียรโกเศศ, ราชบัณฑิต, ศาสตราจารย์. การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. บรรณาการ. ๒๕๐๗.  
พระธรรมโกศาจารย์. เอกลักษณ์ไทย. การพิมพ์พระนคร. ๒๕๒๔.

พิมพ์ สายจันดี. ศิลปะและวัฒนธรรม. ชุมชนศิลปและวัฒนธรรม. วิทยาลัยครูสวนสุนันทา. ๒๕๐๔.

น. ณ. ปากน้ำ (นามปากกา). ความงามในศิลปะไทย. โอเดียนสโตร์. ๒๕๑๐.

อำนาจ คอวานิช, ดร. ธรรมชาติเจ้าเอ๋ย. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. ๒๕๒๐.